

LUNDS
UNIVERSITET

Fördomar

Ett sätt för individen att stärka sin identitet

Uppsats, SOC 344,
41-60p, Vårterminen 2007
Handledare: Alhadi Khalaf

Författare: Kajsa Petersson

ABSTRACT

Författare: Kajsa Petersson

Titel: Fördomar, ett sätt för individen att stärka sin identitet

Uppsats SOC 344, 41-60p

Handledare: Alhadi Khalaf

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2007

Temat för denna uppsats är fördomar, och hur de påverkar oss i vårt identitetsskapande. Min hypotes är att vi bildar vår identitet utifrån den Andre, och genom de fördomar vi har om den Andre påverkas vårt identitetsskapande i en positiv riktning. Fördomar bygger enligt mig på en ojämn maktbalans, vilken gör att vi skapar fördomar mot människor i vår utgrupp. Det är mot utgruppen våra negativa fördomar dyker upp, beroende på den ojämna maktbalans som finns mellan in- och utgruppen, medan det är inom ingruppen våra positiva fördomar finns.

Mitt syfte är att genom en teoretisk uppsats, utan någon empirisk anknytning ställa jag mig frågan: Varför har vi fördomar? Min ambition är inte att komma fram till ett entydigt svar, utan snarare hålla en klargörande diskussion kring den valda problematiken. Den teoretiska anknytningen vilar främst på förklaringar från den symboliska interaktionismen, funktionalismen och konflikt perspektivet, som ligger till grund för denna diskussion. Jag kommer att dra nytta av det som de har kommit fram till, men också lägga en betoning på ett eget utvecklande av deras teorier. E., Saids begrepp orientalism, att skapandet av orienten bidragit till en bild av väst som den överlägsna, samt N., Elias resonemang om ingrupper och utgrupper har även varit i högsta grad bidragande.

Det metodologiska tillvägagångssättet har främst byggts på litteraturstudier, med en ständig tanke på källkritik.

Min slutsats är att genom de fördomar vi har om den Andre skapar vi oss en bild av vår egen ingrupp som mer positiv. Utgruppen utgör vår motbild och motidé, och bidrar därigenom till skapande av vår egen identitet.

Nyckelord: Fördomar, identitetsskapande, den Andre, in- och utgrupper

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 En kort bakgrund	6
1.2 Frågeställning	7
1.3 Syfte	7
1.4 Disposition samt avgränsningar	7
1.5 Tidigare forskning	8
2. Metod	10
2.1 Problem längs vägen	11
3. Teori	12
3.1 Fördomar	12
3.1. 1 En definition av fördomar	12
3.2 Fördomar och identitetsskapande utifrån valda teorier	14
3.2. 1 Symbolisk interaktionism	15
3.2. 2 Funktionalism	17
3.2. 3 Konflikt perspektivet	19
3.3 Fördomar vilar på en grund av generalisering och kategorisering	20
3.3. 1 Skiljelinjen mellan in- och utgruppen	20
3.3. 2 Orientalism	22
3.3. 3 Fientlighet	23
4. Analys	24
4.1 Identitetsbegreppet	24
4.2 Fördomars roll i den process vi skapar våra identiteter	26
4.2. 1 Tillskrivningen av fördomar är beroende av en maktskillnad	26
5. Fördomar i praktiken, ”invandraren” och den typiska ”svensken”	28
5.1 En negativ och en positiv fördom	28
6. Avslutande reflektioner	30
7. Referenser	32

1. Inledning

1.1 En kort bakgrund

I år är det 200 år sedan som det brittiska parlamentet, den 25 mars 1807, beslöt att förbjuda slavhandeln. Slavhandeln bidrog till dödandet av flera miljoner människor, och ledde till flera års kommande förtryck mot svarta¹. Jag menar att kolonialismens föreställningar om vitas överlägsenhet, vilket uttrycket ”white mans burden” skildrar, har lämnat ett avtryck på individens syn på sig själv än idag. Jag menar också att det finns ett syfte med att detta avtryck bibehålls, att det finns ett syfte med skiljelinjen som finns mellan svarta och vita. ”White mans burden” avser den vita mannens plikt att sprida västerländsk civilisation och uppfostra det primitivare folket². Även om denna syn inte kvarstår idag anser jag att den demonstrerar en ojämn maktbalans vilken bidrar till de motsättningar som finns i relationen mellan olika grupper. Denna relation anser jag vidmakthålls av fördomar. På så sätt anser jag att fördomar är relevanta i den process då vi skapar våra identiteter. Genom fördomen skapar jag mig en bild av den Andre vilket lägger en förutsättning för mitt eget identitetsskapande. Fördomar finns mellan olika grupper och individer och bygger enligt mig på en ojämn maktbalans, vilket kolonialismens slavhandel demonstrerar. N., Elias skriver i boken *Etablerade och Outsider* att ”Att en grupp kan hävda en annan grupps underlägsenhet beror på maktrelationen dem emellan³” vilket tydligt visar på hur jag menar att en ojämn maktbalans bidrar till motsättningar mellan grupper.

Den ojämna maktbalans som fanns mellan svarta och vita under kolonialtiden, menar jag karaktäriserar många olika gruppers relation till varandra även idag. Kvinnor och män, gamla och unga, utbildade och outbildade, judar och muslimer, listan kan göras lång, men det väsentliga som jag avser att betona är att det finns ett syfte i att bibehålla motsättningar mellan grupper och enskilda individer, eftersom med hjälp av denna motsättning kan man med sina fördomar hävda en annan grupps underlägsenhet.

Människans identitetsskapande menar jag hänger samman med vårt sätt att se på andra individer. Jag påstår att vår uppfattning om andra, avgör den uppfattning vi har på oss själva. Det är i den process genom vilket vi skapar våra identiteter, jag menar att fördomen blir relevant, eftersom den avgör sättet vi ser på andra individer.

---

¹ <http://www.centrummotrasism.nu/>

² http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=135966&i_sect_id=135963&i_word=white

³ Elias 1999, s.xiii

1.2 Frågeställning

Min frågeställning är: *Varför vi har fördomar, och hur påverkar fördomar individen i sitt identitetsskapande?*

1.3 Syfte

Mitt syfte är att genom en teoretisk uppsats skapa en förståelse till varför människan har fördomar. Jag avser belysa denna förståelse genom att rikta in mig på hur fördomar påverkar oss i den process genom vilken vi skapar våra identiteter.

Vad jag vill påpeka är att mitt syfte inte är att komma fram till ett entydigt svar, utan att hålla en klagörande diskussion kring problematiken runt min frågeställning.

1.4 Disposition samt avgränsningar

Uppsatsen är strukturerad i inledning och avslutande reflektioner samt tre teoretiska avsnitt vilka tillsammans med efterkommande analysavsnitt ska erbjuda en förståelse till varför vi har fördomar. Första delen av teoriavsnitten ska erbjuda en definition av fördomar, vilket jag anser är högst väsentligt att inleda en uppsats om fördomar med. Den inledande definitionen kommer att följas av en förklaring utifrån tre valda sociologiska teorier kring hur vårt identitetsskapande fungerar, samt olika förklaringar om varför vi har fördomar. Tredje och för teoridelen det avslutande avsnittet handlar om skiljelinjen mellan ”Vi” och ”Dem”, och hur fördomar grundar sig på den ojämna maktbalans som finns i denna relation. I detta avsnitt kommer jag att utifrån olika teorier/teoretiker försöka förklara varför det finns ett ”Vi” och ett ”Dem”, och vad det är jag menar med den Andre. Analysavsnittet är i sin tur även det uppdelat i tre delar, varav de två första handlar om, utifrån teoridelen, mitt eget sätt att se på identitetsskapandet, samt hur fördomar samverkar i denna process. I tredje delen beskriver jag fördomar fungerar i praktiken, genom att förklara och bryta ner en positiv respektive en negativ fördom.

Min avgränsning kring själva fördomen är att inte intressera mig för hur de har uppkommit och inte heller hur de har lyckats hålla sig kvar, istället kommer jag att lägga vikt kring varför de finns? Jag kommer inte att försöka utreda parallellen mellan varken fördomar och rasism, eller mellan fördomar och diskriminering. Utan det är kopplingen mellan fördomar och individens identitetsskapande som jag har som syfte att belysa.

1.5 Tidigare forskning

Studien *The Ghetto* av L., Wirth publicerades 1928 och var en av de första studierna angående utanförskap och fördomar. *The Ghetto* handlar om de institutionaliserade getton i vilka judarna bodde, som blev ett redskap för makthavarna att förtrycka och kontrollera. Enligt Johansson i boken *Socialpsykologi* ger Wirth ger en förståelse av uppdelningen mellan ”Vi” och ”Dem”⁴. Sedan 1928 då *The Ghetto* kom ut, har annan forskning i ämnet tillkommit, men det är fortfarande mycket på dessa grunder som vetenskapen om fördomar ligger

Prejudice: the interplay of personality, cognition and social psychology, är en doktorandsavhandling från 2005 av N., Akrami som verkar inom den psykologiska institutionen på Uppsalas Universitet. Akramis avhandling tar upp tre skilda aspekter som svar till varför vi har fördomar, vilket Akrami menar att tidigare forskning inte gjort, då de istället tagit upp ett perspektiv i taget, separat ifrån de övriga. Akrami demonstrerar även skillnaden mellan implicita och explicita fördomar, där dem implicita fördomarna är dem vi är omedvetna om medan dem explicita är medvetna⁵. Jag ser skillnaden, men kommer inte att problematisera den vidare eftersom oavsett explicita eller implicita fördomar, anser jag att de har en inverkan på vårt identitetsskapande. De tre perspektiv Akrami sammanför är T., Adornos teori om den auktoritära personligheten, det socialpsykologiska och det kognitiva. Den socialpsykologiska förklaringen Akrami går igenom handlar om grupptillhörighet, samt våra hjärnors strävan efter att skapa sammanhang bland de intryck vi tar in, vår strävan efter att förenkla den komplexa värld vi lever i. Vi kan inte hantera alla sinnesintryck vi ständigt utsätts för utan måste därför sortera dem i kategorier. Akrami redogör också för det ”Vi” och ”Dem” tänkande som vi använder för att sortera våra intryck genom, och också hur vi genom detta tänkande skapar våra identiteter⁶. Akrami redogör för hur T., Adornos personlighetsteorier utvecklats och idag utgör psykologins traitteori om *Big Five* och för det kognitiva synsättet som har med minnet och varseblivning att göra.

Torun Lindholm forskare i psykologi vid Stockholms universitet är även en av dem som har forskat i ämnet om fördomar och betonar människans benägenhet att tillskriva minoritetsgrupper med egenskaper som, lat, kriminell, dum, opålitlig och så vidare. Bakgrunden till detta menar Lindholm har med evolutionen att göra då människan har ett behov av att värna om sin egen grupp. Inom rättsväsendet framkommer detta tydligt då kvinnor oftare än män blir dömda till rättspsykiatrisk vård och unga och invandrare oftast får

---

⁴ Johansson 1999, s.20ff

⁵ Akrami 2005, s.9

⁶ Ibid. s.15ff

längre straff än övriga. Med ”ingrupsfavorisering” menar Lindholm att man prioriterar de personer som ligger närmast en själv. Då det är flest medelålders män som arbetar som domare i Sverige idag blir andra grupper missgynnade menar Lindholm. På samma sätt menar hon att invandare i alla länder behandlas sämre än den egna befolkningen⁷. Jag har svårt att förstå vad det är Lindholm menar med den egna gruppen, vilken jag ser som varierad i olika sammanhang. Det är enligt mig maktförhållandet mellan enskilda individer eller grupper som avgör vem eller vilka man ser som tillhörande ens ingrupp eller utgrupp. Och inte enbart beroende på vem man anser vara närmast en själv, vilket Lindholm säger.

I uppsatsen *Jyllandsposten och islamfobin, en postkolonial studie om muslimer som ”den Andra”*, av Elin Rappe och Elin Sahlin utreds hur invandrare, speciellt muslimer, beskrivs nedsättande i den danske tidningen Jyllandsposten. Jyllandsposten är den tidning som stod för den uppmärksammade publiceringen av Mohammedkarikatyrerna år 2005. Utifrån postkoloniala teorier undersöker de om kulturskillnaderna mellan öst och väst bygger på en betoning av väst som överordnad, och bilden av muslimer som den underlägsne Andre⁸. Rappe och Sahlin använder sig E., Saids bok och begrepp *Orientalism*, som även utgör en stor del i min uppsats, när de analyserar ett antal artiklar från tidningen. De finner att artiklarna benämner invandrare, då främst muslimer, som en negativ grupp i de flesta sammanhang. De finner även att muslimer som grupp, benämns som i hög grad oproduktiva, traditionsbundna och som utnyttjare av det danska välfärdssamhället⁹. Detta anser jag visar tydligt på en kategorisering av invandraren som den Andre.

Rappes och Sahlins uppsats beskriver hur individen placerar in andra i antingen dess ingrupp eller utgrupp, där utgruppen karaktäriseras mer negativt än ingruppen. Vad jag vidare ska försöka förklara genom min uppsats är varför det sker, och hur det hänger samman med vårt identitetsskapande.

---

⁷ www.bra.se

⁸ Rappe och Sahlin 2006, s.2

⁹ Ibid. s. 15ff

2. Metod

Jag har valt att göra en teoretisk uppsats, utan en förankring till det empiriska fältet, vilket jag anser kommer att leda mig fram till den mest relevanta diskussionen kring min frågeställning. Min tanke med denna uppsats är inte att problematisera någon form av diskriminering eller förtryck som verkar på grund av fördomar, t ex: mobbing, rasism, sexism, nazism och så vidare, eftersom detta enbart hade gett mig svar på hur enskilda fördomar fungerar, vilket inte är mitt syfte. Jag kommer inte heller att gå in djupare på något speciellt skede i historien som ser ut det gör på grund av fördomar, t ex Hitlers propagandakrig mot judarna under andra världskriget, apartheidsystemet i Sydafrika eller rasregimen i USA även om detta kanske hade gett läsaren en mer levande uppsats att läsa. Däremot kommer jag i korthet att referera till dessa exempel, med då enbart i syfte att göra min uppsats mer målande för läsaren. Detta är alltså ingen uppsats som jag har för mening att hävda tillförlitlighet eller generaliserbarhet med på senare företeelser, undersökningar eller studier, och därför anser jag att en helt teoretisk uppsats är det mest lämpade tillvägagångssättet för mig att använda mig av.

Utifrån denna tanke har mitt tillvägagångssätt vid framställningen av denna uppsats främst grundat sig på läsning av böcker, artiklar, samt om tidigare undersökningar i ämnet. Det teoretiska ramverk denna uppsats bygger på är då främst litteraturstudier. Urvalet för den valda litteraturen har främst grundat sig på de formulerade tumreglar för hur ett urval ska gå tillväga utifrån T., Thuréns bok *Källkritik*. Thuréns tumregler kan sammanfattas med att det viktigaste med att välja sin litteratur är att litteraturen ska vara relevant utifrån det valda perspektivet. Att urvalet är skevt om den som gjort urvalet har anledning att dölja hur det gjorts. Och slutligen att urvalet är skevt om ytterligare information kan ändra helhetsbilden¹⁰.

I boken *Forskningsmetodik* av I., Holme och B., Solvang beskrivs textanalysen, vilken egentligen är utformad för analys av insamlad information utifrån kvalitativa intervjuer, dock anser jag detta tillvägagångssätt lämpar sig bra till mitt valda sätt att utföra denna uppsats. Textanalysen är indelad i tre faser vilka inleds med val av tema eller problemområde, vilket i mitt fall skedde vid genomsökning av mitt från början valda material. Fas två handlar om att utifrån detta formulera en frågeställning som sedan ska arbetas utifrån. Det var i denna fas som jag formulerade min frågeställning, kopplade ihop fördomar med identitetsskapande och bestämde mig för att det var utifrån en betoning på denna koppling som min uppsats skulle ligga. Utifrån den tredje fasen, en systematisk analys, valde jag att utveckla min analys. Här

---

¹⁰ Thurén 2005, s.87ff

gick jag igenom mina textkällor och analyserade dem utifrån de valda frågeställningar jag formulerat i fas två¹¹.

Textanalys är utformade för kvalitativ forskning, vilken karaktäriseras av att ha ett förstående syfte, tillskillnad från att vilja pröva informationens generella giltighet. Det centrala i kvalitativa undersökningar är att samla in information, för att få en djupare förståelse av det komplexa problem man undersöker¹². Detta anser jag stämma överens med syftet jag har med denna uppsats.

2.1 Problem längs vägen

Då jag längs arbetets gång har haft diskussioner och samtal med lärare, studiekamrater samt familjemedlemmar och vänner har jag ständigt fått frågan varför jag har valt att inte utföra intervjuer med personer som kunnat vara relevanta för mitt syfte. Anledningen till detta vilket jag tidigare framfört är att jag inte avser att dra generella slutsatser utan snarare hålla en klagörande diskussion. Dock menar jag att jag vållat mig själv problem genom detta val eftersom jag ibland tappat vart min fokus ska ligga. Genom intervjuer menar jag i efterhand att jag lättare fått en klarare inriktning. För att då försöka få detta fokus som jag anser nödvändigt har jag försökt bygga upp min uppsats kring tre olika perspektiv. Den mesta litteratur jag läst om fördomar har delat upp förklaringar till varför människan har fördomar i olika förklaringsmodeller. Som i N., Akramis doktorsavhandling där Akrami förklarar att fördomar fram tills idag setts ur tre förklaringsmodeller, detta sätt att strukturera upp en förklaringsmodell över fördomar, genom att visa på olika perspektiv, har sedan följt mig när jag gått igenom min valda litteratur. Min diskussion kring varför vi har fördomar kommer även att ha ett liknande tillvägagångssätt då jag kommer att inleda med att presentera fördomar ur tre olika sociologiska perspektiv: det socialpsykologiska, konflikt perspektivet och det funktionalistiska perspektivet.

---

¹¹ Holme och Solvang 1997, s.141ff

¹² Ibid. s.14

3. Teori

Min mening är att i detta teoriavsnitt ge läsaren en förståelse över hur fördomar och identitetsskapandet hör ihop, och hur fördomen grundar sig på den ojämna maktbalans som finns mellan ”Vi” och ”Dem”. Min hypotes är att vi i vårt identitetsskapande använder oss av den Andre för att bilda oss en uppfattning av våra identiteter. Det är i denna process, genom vilken vi skapar våra identiteter, jag menar att fördomen blir relevant. De fördomar vi har om den Andre anser jag hjälper oss att stärka vår identitet i en positiv riktning. Denna koppling mellan fördomen och identitetsskapandet, hoppas jag blir tydlig genom det upplägg som jag har valt att presentera teoriavsnittet igenom.

3.1 Fördomar

3.1.1 En definition av fördomar

”Det är mycket nedslående att leva i en tid, där det är lättare att spränga en atom än en fördom”¹³.

Individens oförmåga att kunna förklara eller förutse främmande människors beteende åtföljs av oro, rädsla eller obehag, något som vi helst vill undvika. Detta obehag lindrar vi med hjälp av fördomar¹⁴. För Z., Bauman (1925-), har fördomar det syfte att de fyller i tomma luckor av kunskap som vi har om andra människor. Han talar om mentala kartor som vi använder oss av för att kategorisera in människor i fack. Människor som vi känner väl, har vi inte samma behov av att kategorisera, men medan avståndet förlängs och kunskapen minskar har vi en tendens att istället för att se människor som individer se dem som typer eller bara som medlemmar av en grupp, t ex invandrare, fattiga, politiker, narkomaner och så vidare. Det är bland dessa människor vi utvecklar fördomar på grund av bristande samstämmighet och ömsesidig förståelse mellan oss¹⁵.

”När samförstånd brister mellan grupper ersätts det lätt av stereotypa antagande”¹⁶, skriver Bauman. Detta kan tolkas som att Bauman anser att fördomar vilar på individens okunskap. Istället anser jag att okunskapen inte skapar, utan enbart gör det lättare för individen att bortse från verkligheten och istället se människor genom sina fördomar. Detta genom en omedveten process vilken jag kommer att utveckla längre fram.

---

¹³ Albert Einstein. www.livet.se/ord/kategori/

¹⁴ Stier 2004 s.114

¹⁵ Bauman 1990 s.44ff

¹⁶ Ibid s.34

Socialpsykologen G., Allports (1897-1967), bok, *The Nature of Prejudice*, beskriver att det essentiella med en fördom är att den inte är baserad på fakta. Att döma någon för alltid med sig problemet om hur mycket fakta som ska behöva finnas med i domen. En fördomsfull person tycker antagligen att han har tillräckligt med fakta för att döma menar Allport. Personen kan säkert dela med sig av så pass många bittra och negativa erfarenheter han varit med om så att han anser sig ha rätt att döma. Oftast är dock dessa erfarenheter vaga minnen, blandade med hörsägnar och övergeneraliseringar. Fördomar handlar oftast om att man på grund av enskilda händelser med ett fåtal personer drar alla andra över en kam, helt utan hänsyn till individuella skillnader. Enligt Allport måste en fördom innehålla två saker: 1) *där måste finnas en attityd, antingen positiv eller negativ*, 2) *denna attityd ska vara relaterad till en övergeneraliserad tro, alltså vara byggd på felaktiga grunder*¹⁷.

En definition enligt J., Stier (1967-), författare till boken *Kulturmöten*, är att en fördom handlar om att döma någon "före", att dra slutsatser utan någon grund i faktiska erfarenheter, alltså en felaktig generalisering¹⁸.

En del fördomar menar Allport inte alls är fördomar utan istället snarare missförstånd. Han menar att en person inte alls är fördomsfull trots en generaliserad åsikt om han är beredd att ändra sin ståndpunkt då nya fakta tillkommer. *"Prejudice become prejudice only if they are not reversible when exposed to new knowledge"*¹⁹.

Individens osäkerhet för det främmande existerar oftast utan att det egentligen finns några skäliga grunder anser jag. Vi bildar istället våra uppfattningar på sannolikheten, vilket nästa citat bidrar till att förklara. Citatet visar också att en fördom inte behöver vara negativ utan att en generalisering om andra kan leda fram till en positiv slutsats.

*"Det är också viktigt för oss att inse att vi i själva verket inte lever våra liv, fattar våra beslut och når våra mål i vardagslivet vare sig på statistik eller vetenskaplig grund. Vi lever med stöd av slutsatser. Låt oss säga att jag är er gäst. Ni vet inte, ni kan inte vetenskapligt fastställa att jag inte kommer att stjäla era pengar eller era silverskedar. Men alla era erfarenheter talar för att jag inte kommer att göra det, och därför kommer ni med stöd av de slutsatser ni drar att ha mig som gäst"*²⁰.

Fördomar är starkt känslomässigt laddade och fyller två viktiga funktioner hos individen, dels genom den sammanhållande kraft den får i en grupp av människor och dels genom den

---

¹⁷ Allport 1956, s.13ff

¹⁸ Stier 2004, s.122

¹⁹ Allport 1956, s.9

²⁰ Goffman 1998, s.13

stärkande kraft den får i ens egen identitet. En fördom är en positiv eller negativ attityd gentemot en annan person baserat på personens tillhörighet till en viss grupp. N., Elias beklagar diskussionen kring fördomar relaterat till den fördomsfulla personens personlighetsstruktur och menar istället att man ska se fenomenet som en figuration som bildas av två berörda parter, eller flera, det vill säga arten av ett ömsesidigt beroende. Kärnan i denna figuration menar han är en ojämn maktbalans²¹.

Det finns en skillnad mellan fördomar och stereotyper som inte alltid är så enkel att vare sig se eller förklara. Stereotyper är en nästintill schablonmässig nervärderande bild av en annan social grupp menar Stier, medan fördomar handlar om att döma. Dock sätter Stier dem båda under samlingsnamnet ”sorteringsmekanismer” som fyller en jag-försvarande funktion hos individen²². Genom denna jag-försvarande funktion tolkar jag att Stier anser att fördomar är relaterade till individens sätt att se på sig själv, att fördomar används för att försvara sin egen självbild.

3.2 Fördomar och identitetsskapande utifrån olika teorier

Jag har valt tre teorier utifrån vilka jag ska ge både tolkningar till varför vi har fördomar, samt till hur vårt identitetsskapande fungerar. De tre perspektiv jag har valt att använda mig av är de som till största del har kommit att påverka sociologins disciplin sedan andra världskrigets slut. De är *symbolisk interaktionism*, *funktionalismen* och *konflikt perspektivet*, vilka alla erbjuder vars ett angreppshåll för en närmare förståelse av vårt identitetsskapande samt till varför vi har fördomar. Ett annat perspektiv som erbjuder en alternativ förståelse om varför vi har fördomar är en psykologisk förklaring av T., Adorno (1903-1969) som under 1940-talet ledde ett idag berömt forskningsprojekt med syftet att diagnostisera en människotyp som den *auktoritära personligheten*. Med hjälp av olika skalor mätte forskarna hur starkt olika attityder var påverkade av fördomar. Det visade sig att de personer som var fördomsfulla på en skala tenderade att vara det även på övriga. Forskarna kom fram till att individer med den här typen av personlighet hade uppfostrats av distanserade föräldrar, oförmögna att visa kärlek gentemot sina barn. Individen växer upp till att vara en person full av ångest och tenderar att bortförklara motsägelser som talar emot det egna fördomsfulla tänkandet²³. Denna förklaring ligger i individens personlighet och uppfostran och på så sätt bortser den från både den sociala interaktionen och hur samhällets påverkan får oss att utveckla fördomar. Teorin

---

²¹ Elias 1999, s.xxxii

²² Stier 2004, s.114ff

²³ Giddens 2003, s.234ff

kan bidra till att förklara varför det uppstår motsättningar mellan människor i olika kulturer, men säger ingenting om de sociala processer som jag menar är inblandade. Min förklaring över fördomar kommer istället att betona just *processen*, genom vilken vi skapar fördomar, vilket den *auktoritära personligheten* bortser från. Detta är ett tankesätt som jag därför inte kommer att fortsätta problematisera i uppsatsen, men jag anser att det är viktigt att ta upp då Adorno är mycket uppmärksam för sina teorier.

3.2. 1 Symbolisk interaktionism

Inom den symboliska interaktionismen är interaktionen den absolut viktigaste hörnstenen. Den symboliska interaktionismen är ett synsätt för en utgångspunkt att förstå den sociala verkligheten. Jag kommer att ta upp två teoretiker som står under detta perspektiv. G., H., Mead som är ett av de absoluta frontnamnen för symboliskt interaktionism, men också E., Goffman som har tillfört mycket för förståelsen av vårt identitetsskapande.

G., H., Mead, (1863-1931) är en av de profiler som anses vara de främsta inom socialpsykologin. Även om man kan urskilja flera huvudpersoner bakom den symboliska interaktionismen så är det Mead som redovisat de grundläggande antagande om den mänskliga naturen som interaktionismen grundar sig på.

Meads beskrivningar av vårt medvetande går ut på att det finns två aspekter av vårt Jag, ett *I* och ett *Me*. *Me* utgörs av alla de handlingar individen utfört och alla de situationer hon har befunnit sig i, sedda genom den Andres ögon, medan *I* är den del av Jaget som handlar, precis i detta ögonblick²⁴. *I* är alltså Jagets aktiva del som handlar och agerar. *I* är verksam utifrån den kunskapsbas som *Me* erbjuder. *Me* i sin tur är summan av hur andra uppfattar och tolkar Jaget, enligt Jagets egen uppfattning²⁵. Mead skriver att "*The "I" reacts to the self which arises through the taking of the attitudes of others. Through taking those attitudes we have introduced the "me" and we react to it as an "I"*²⁶".

Me tolkar Jaget genom den bild hon anser att andra har av denna. Dessa andra beskrivs som den *generaliserade Andre*, vilka enligt Mead utgör samhällets norm- och regelsystem. Den generaliserade Andre är samhällets socialt och kulturellt accepterade handlingsmönster internaliserade i individen. Genom detta tänkande kan människan göra sig själv och sitt liv till ett objekt för sin egen varseblivning.²⁷ Tänkandet är, menar Berg, ett samtal mellan *I* och *Me* där *Me* är den generaliserade andre, tänkandet är ett samtal mellan *I* och samhället. Detta

---

²⁴ Bauman 1999, s.41

²⁵ Holmberg 2003 s.41ff

²⁶ Mead 1934, s.174

²⁷ Berg 1976, s.13ff

betyder dock inte att individen är determinerad utav samhället då hon föds, utan samhället och individen utgör varandras förutsättningar, omöjliga att separera²⁸. Min tolkning är utifrån detta är våra fördomar skulle vara en utveckling utifrån vår interaktion med samhället, samtidigt som våra fördomar skapar vår bild av samhället. Detta anser jag vara en något förenklad bild, eftersom det kan finnas faktorer, t ex utanförskap, som avgör om individen internaliserar samhällets norm- och regelsystem eller inte, men jag håller med om individen och samhället verkar i ett ständigt samspel.

Inom den symboliska interaktionismen menar man att barnet föds utan några personlighetsdrag och drifter annat än de sociala och söker sig därför till andra. Barnet internaliserar hur föräldrarna uppfattar och behandlar det till den egna bilden av sig själv. Genom detta erhåller barnet ett Me och med det förmågan att uppfatta sig själv som ett objekt, det objekt det är för andra. Ett medvetande får individen sedan genom att kunna överta den Andres roll, eller rättare sagt att kunna ta den Andres attityd gentemot sina egna handlingar. Det är genom just detta rollövertagande blir det möjligt för individen att se sig själv som ett objekt²⁹. Detta fungerar enligt Berg genom att *"Den andres ögon är mina ögon"*³⁰.

E., Goffman (1922-1982), är idag som sagt ytterligare ett av namnen som nämns under rubriken symbolisk interaktionism, trots att han själv motsatte sig denna etikett. Goffman behandlar de sociala sammanträffandenas struktur, strukturerna i det sociala liv som uppstår varje gång individer kommer i varandras fysiska närhet. När en individ kommer i kontakt med andra försöker hon oftast skaffa sig upplysningar om denna person utifrån ledtrådar eller tidigare möten, för att kunna definiera situationen. Detta i sin tur gör det möjligt att veta vad man ska förvänta sig av mötet och vad som förväntas av ens eget beteende, men också att man vet hur man ska bete sig för att få ett önskvärt utslag av mötet. I själva mötet är det inte individens sanna eller verkliga attityder som syns menar Goffman, individens faktiska övertygelser och känslor kan bara fastställas indirekt. Det ligger alltså i individens intressen att kontrollera mötet på det sätt att hans mål med mötet ska uppnås³¹.

När en individ framträder inför andra individer projicerar han medvetet eller omedvetet en definition av situationen i vilken hans Jaguppfattning ingår som en viktig del³².

Den sociala interaktionen menar Goffman går ut på att vi gör framträdande inför varandra och att vi utifrån det sätt vi arrangerar dessa framträdande gör oss en uppfattning om vår

---

²⁸ Holmberg 2003, s.42

²⁹ Ibid. s. 40ff

³⁰ Berg 1976, s.31

³¹ Goffman 1998, s.11ff

³² Ibid. s.120

Jagstruktur³³. Enligt Goffman, som använder sig av metaforer från teatervärlden, är det i den bakre regionen, bakom ridån, alla verktyg till att forma individen finns medan det är i den främre regionen som framträdandet sker. I den främre regionen bildas ett skådespel utförd av den fasta rekvisitan samt det ”team” bestående av olika personer med fasta aktiviteter på scenen där rollgestaltens Jag uppstår. Detta i samverkan med en publik, en tolkande aktivitet, är nödvändigt för Jagblivelsen. Jaget är en produkt av dessa arrangemang tillsammans kombinerade³⁴.

Goffmans Jag är så socialt det bara kan bli. För honom är Jaget konstant föränderligt i den sociala interaktionen och inte någonting som finns hos den enskilde individen, utan snarare något som den enskilde får till låns från människor i sin omgivning³⁵.

Både för Mead och Goffman är vårt Jag ett objekt som hela tiden granskas, reflekteras över och förändras. Detta genom att individen kan se sig själv genom den Andres ögon, vilket är den viktigaste förutsättningen för vårt identitetsskapande³⁶.

Den symboliska interaktionismen är tillskillnad från konflikt perspektivet och funktionalismen, vilka jag snart kommer att gå in på, en mikroteori där det centrala är social handling istället för samhälliga strukturer. Enligt den symboliska interaktionismen härstammar fördomar från vårt behov att höja vårt självförtroende. Experiment visar att människor uttrycker eller utvecklar fler fördomar efter att deras självförtroende har fått sig en knäck.

Ens självförtroende bygger på två komponenter, ens självidentitet och ens gruppidentitet. Vi kan höja vårt självförtroende alltså inte enbart genom att själva uppnå saker vi inte trodde vi kunde utan också genom det ens grupp har uppnått. På samma sätt är hot mot ens grupp lika mycket ett personligt hot mot en själv och kan därför få oss att utveckla fördomar mot en annan grupp som vi inte själv tillhör³⁷. Jag tror inte att det är själva hotet mot ens grupp som får en att utveckla fördomar, utan snarare att på grund av att hotet kan komma att påverka ens egen livssituation, och därigenom hotas ens självidentitet.

3.2. 2 Funktionalism

Funktionalismen som teoretiskt perspektiv ser samhället som ett komplext system, vars olika delar fungerar i samverkan med varandra för att producera stabilitet och solidaritet. Alla

---

³³ Goffman 1998, s.218

³⁴ Ibid. s.220

³⁵ Trost och Levin 1996, s.217ff

³⁶ Johansson 1999, s.78

³⁷ Passer och Smith 2004, s.643

sociala processer förklaras i termer av de funktioner de uppfyller, vilka då ska enligt detta perspektiv bidra till samhällets fortsatta existens³⁸. När man studerar en funktion i samhället innebär det med andra ord att man försöker se hur denna funktion bidrar till samhällets varaktighet. Funktionalismen är en *konsensussteori*, som ser delade normer och värderingar som det fundamentala i samhället, i vilka jag ser fördomar tillhörande. Moralisk konsensus råder då de flesta individer i ett samhälle delar samma värderingar, och det är alltså det som håller ihop samhället: normer, värderingar och gemensamma moral. Funktionalismen menar att vårt beteende styrs av sociala strukturer vilket betyder att vi följer tämligen stabila beteendemönster³⁹. T., Parson (1902-1979), som är en av utvecklarna bakom funktionalismen kom fram till *fyrfunktionssparadigmet* som han kallade för AGIL, i vilket han identifierar handlingssystemets fyra funktioner: *A*(adaption) *G*(goal attainment) *I*(integration) *L*(latency), (medel, mål, betingelser och normer). Parsons utvecklade ett hierarkiskt arrangerat schema utifrån vilket man skulle förstå hur samhällets olika delar hängde samman⁴⁰. Latency, vilken är den del som har med fördomar att göra står för: ”*Pattern maintenance- a system must furnish, maintain and renew both the motivation of individuals and the cultural patterns that create and substance that motivation*”⁴¹.

I latency ligger alltså vår motivation och sammanhållning och det som gör oss till en grupp. Funktionalismen ser genom detta fördomar som någonting positivt, en i samhället förenande kraft och gemensam motivation. Latency fungerar genom att individerna i ett samhälle internaliserar liknande moral och etik, vilket de gör i sitt identitetsskapande⁴².

Inom den funktionalistiska skolan förknippas vårt identitetsskapande med de sociala roller vi internaliserar, vilka anses fasta och oföränderliga i samhällets kultur. Enligt funktionalismen anses de sociala roller vi bär på vara sociala fakta, eller då funktioner som jag nämnde tidigare, vilka i sin tur utgör ett behov, ett samhällets behov, som individen utför enligt sin inlärd roll. I identitetsskapandet ingår primär socialisation som en viktig del för vår socialisering. Den primära socialiseringen uppfyller för funktionalismen, ett säkerställande av kontinuitet och konsensus, eller ett uppfyllande av samhällets behov efter grundläggande ordning⁴³.

Syndabocksteorin (scapegoattheory) är en funktionalistisk förklaring över fördomar som syftar på att individer ger uttryck för sin aggression mot andra individer, att man ger någon

---

³⁸ Giddens 2003, s.555

³⁹ Ritzer 2004, s.226ff

⁴⁰ Andersen och Kaspersen 2003, s.289ff

⁴¹ Ritzer 2004, s.232

⁴² Ibid. s.231ff

⁴³ Giddens 2003, s.42ff

annan skulden för det man inte tycker är bra. Syndabockstänkande är mycket vanligt i situationer då de ekonomiska resurserna är begränsade och olika grupper tvingas bråka om dem, alltså då samhällets konsensus brister. Oftast riktas syndabockstänkandet mot grupper som till det yttre skiljer sig från majoriteten och som har förhållandevis lite makt, de blir därför ett mycket tacksamt mål. Utifrån det funktionalistiska synsättet är enligt mig fördomen de gemensamma värderingar som verkar sammanhållande. Utövande av syndabockstänkande blir då ett stärkande av gemensamma värderingar genom ett uteslutande av andra grupper.

3.2. 3 Konflikt perspektivet

Konflikt perspektivet kan ses som en reaktion eller ett missnöje mot funktionalismen, men också som en inspiration utifrån Marxismens och Simmels teorier om sociala konflikter. Konfliktteorin är en kritik gentemot funktionalismens konsensusteori som anser att den sociala ordningen ska förklaras med hänvisning till människors gemensamma intressen⁴⁴. Konfliktteoretiker betonar istället framförallt konfliktens makt, en hänvisning till tvång för att vidhålla ordning i samhället. De understryker vissa gruppers dominans över andra, och manipulation och kontroll av dessa dominerande grupper som orsak till samhällets ordning och stabilitet.

Tidiga konfliktteorier angående fördomar och rasism härstammar från de marxistiska idéerna. Utifrån dessa idéer betraktade konfliktteoretiker det ekonomiska systemet som den avgörande och bestämmande kraften inom alla samhällets aspekter. De menade att fördomar var ett resultat av det kapitalistiska systemet, genom vilket den styrande klassen använde sig av slaveri, kolonisation och rasism som ett redskap för en exploatering av arbetarna. Konfliktteorins förklaring av fördomar är med andra ord inriktad på sambandet mellan å ena sidan fördomar och å andra sidan makt och bristande jämlikhet⁴⁵. Kampen om begränsade resurser menar konfliktteoretiker är det väsentliga i utvecklandet och kvarhållandet av fördomar. Exempelvis i USA och Europa ökar fientligheten mot minoritetsgrupper när de ekonomiska villkoren försämras. Ilskan man känner mot människor som inte tillhör ens egen grupp är så stark att man utan några bevis föder fler fördomar mot dessa personer och grupper.⁴⁶

Konflikt perspektivet betonar följaktligen att människor står i motsättning till varandra och att det är denna motsättning som bidrar till förändring, detta helt i kontrast med

---

⁴⁴ Andersen och Kaspersen 2003, s.329ff

⁴⁵ Giddens 2003, s.237

⁴⁶ Passer och Smith 2004, s.642

funktionalismens konsensustänkande. Motsättningen handlar om kampen om resurser, prestige eller makt. M., Foucault (1926-1984) är ett av de namnen som ställs under konflikt perspektivet även om han själv inte hade som mening att ställa sig under någon tanketradition. Foucault såg varje relation som en maktrelation, ett föränderligt spel av kraften. För Foucault är vårt Jag en produkt av sociala diskurser och praktiker. För honom, precis som för funktionalisterna samt för den symboliska interaktionismen, är det mänskliga subjektet inte fritt utan omringat från alla sidor av en social determinism. Individens är en social konstruktion producerad av sociala diskurser, exempelvis språket, tanken, symbolisk representation och så vidare. Denna syn på individen har fått Foucault att kritisera teorier som centraliserar individen, istället koncentrerar Foucault sig på att centrera sina analyser på en nivå av objektivitet och försöker styra bort från det subjektiva⁴⁷.

Kärnan i vår identitet bildas enligt konfliktteorin genom att negationer utesluts, i detta fall egenskaper som betecknar ”Dem”⁴⁸.

3.3 Fördomar vilar på en grund av generalisering och kategorisering

3.3.1 Skiljelinjen mellan in- och utgruppen

Människan har en tendens att göra distinktioner och indelningar och bland dessa ingår skillnaden vi gör mellan Vi och Dem. Vi kategoriserar människor för att göra det lättare för oss att förutse deras beteende. På så sätt slipper vi känslan av ovisshet, vilket i sin tur skulle leda till oro och maktlöshet. Denna kategorisering är det som får oss att skapa grupper, i vilka vi antingen sätter oss själva innanför eller utanför. För Bauman är Vi och Dem definierade i in- och utgrupper där den ena inte kan existera utan den andra. Detta är en beteckning som jag i fortsättningen för enkelhetens skull kommer att använda mig av. *Ingruppen* definieras som de personer vi känner att vi tillhör och förstår, medan *utgruppen* är de personer som vi varken kan eller vill tillhöra. Utgruppen är för oss svår att förstå eftersom vi inte har så mycket kunskap om den som vår egen ingrupp. Den ter sig för oss att vara vag och pragmatisk och blir därigenom skrämmande. Utgruppen är just den imaginära motsats till en själv som ingruppen behöver för att stärka sin identitet, sin sammanhållning och sin inre solidaritet och känslomässiga trygghet⁴⁹. Vi har en tendens att karaktärisera de Andra, den grupp vi inte själva tillhör, med sämre egenskaper än de vi ger oss själva. De Andra blir vår motbild, och genom kategoriseringen att de är mer negativa, får vi en positivare självbild. Vår tendens att

---

⁴⁷ Layder 1994, s.95ff

⁴⁸ Bauman 1990, s.48

⁴⁹ Bauman 1990, s. 47ff

kategorisera andra i antingen vår ingrupp eller utgrupp lägger på så sätt en grund för oss att se andra individer genom våra fördomar⁵⁰.

Stier skriver att ”Vi identifierar oss genom en del grupper, medan vi motidentifierar oss genom andra⁵¹”, vilket jag tolkar som att vi identifierar oss genom våra ingrupper och motidentifierar oss genom våra utgrupper.

Inom den egna gruppen finns det också fördomar, men det är här som de positiva fördomarna dyker upp, medan de negativa fördomar man har oftast finns om de människor som finns i ens utgrupp. Vi tror gärna att vår egen grupp är mer homogen än vad den egentligen är, medan vi tror att de andra utanför vår grupp är mer olika oss än vad de i verkligheten är. Vi tillskriver också vår egen grupp egenskaper som vi tar för givet att de andra inte har⁵². Ingruppen symboliserar en Vi-bild som vädjar till en känsla av solidaritet. Genom ingruppen säkrar vi vår identitet och vårt handlande eftersom en grupp ibland kan upplevas som en gemensamt handlande enhet som man själv känner tillhörighet till. En ingrupp får individen att känna sig säker och tillfredsställd då man avspeglar gruppens självkänsla och förväntningar så att de motsvarar ens egna. Det är därför som det kollektiva är så starkt. Gruppen garanterar individen en identitet och känslor av samhörighet och trygghet⁵³. N., Elias (1897-1990), författare till boken *The Established and the Outsiders*, beskrivning av in- och utgrupper går ut på att den grupp med mest makt har ett övertag gentemot de övriga och behandlar dem som outsiders och allmänt mindervärdiga personer medan de själva tillskriver sig egenskaper som ger dem ett övertag i relationen. Helt enkelt ser de personer med mest makt sig själva som bättre medan de har en bild av de övriga som sämre⁵⁴.

Oftast när vi träffar en person från en utgrupp som inte passar in i det beteende vi anser att alla i utgruppen agerar efter, förklarar vi det med att personen måste vara mycket speciell, att han skulle ha haft tur eller gjort mycket hårda ansträngningar för att lyckas utvecklas annorlunda. Vi bortförklarar alltså bevis på att våra fördomar om utgruppen inte stämmer istället för att ändra på dom⁵⁵.

---

⁵⁰ Passer och Smith 2004, s.642

⁵¹ Stier 2004, s.96

⁵² Ibid. s.96ff

⁵³ Ibid. s.93ff

⁵⁴ Elias 1999, s.xxvii

⁵⁵ Passer och Smith 2004, s.642

3.3. 2 Orientalism

Som sagt så finns det inget ”Vi” utan ”Dem”, något som E. Said (1935-2003), som har skrivit boken *Orientalism* förklarar tydligt. Said använder sig av Foucaults diskursbegrepp för att identifiera orientalismen. Diskurs förklaras vanligen som en ”reglerad samtalsordning”, men innefattar oftast de kulturellt givna regler som styr samtalsordningens innehåll och form⁵⁶. Diskursen är, menar Foucault, både begäret och makten. En kraft som både är begäret och begärets objekt, alltså som en cirkel som i det ständiga forandet av sig själv fortsätter runt och åter runt⁵⁷. Boken *Orientalism* handlar om den diskurs genom vilken orienten för oss blivit till den Andre och hur vi genom denna Andre har skapat oss en bild av oss själva⁵⁸. Orientalism beskrivs ordagrant av Said: ”*Orientalism, ett sätt att förhålla sig till orienten som har sin grund i områdets speciella ställning i det europeiska västerlandets historia*”⁵⁹.

Said menar att Väst uppfunnit orienten för att stärka bilden av sig själv som den överlägsna. Europa blir en motbild till det annorlunda, en motidé, den motsatta personligheten och erfarenheten. Said menar att detta sätt för Europa att förhålla sig till orienten ligger i dess västerländska historia. Den historia som säger att Orienten är, förutom Europas närmaste granne, en bild av det annorlunda. Orientalismen är för västerlandet ett förhållningssätt som går ut på att dominera, omstrukturera och utöva myndighet över orienten. Orienten orientaliserades, som Said kallar det, genom det maktförhållande som finns mellan öst och väst och på grund av den dominans som finns från Europas sida⁶⁰.

Edward Siads bok om orientalismen har gett upphov till både debatter och ett stort antal böcker i ämnet. *Orientalism i Sverige* är en av dessa böcker som problematiserat orientalismen, men då med en betoning på den uppdelning som finns i Sverige, och de överflödiga kategoriseringar som utmärker vårt samhälle, t ex: svensk, muslim, invandrare och så vidare. Boken handlar om hur man i denna kategorisering försvinner både som individ och subjekt och blir istället en osynliggjord stereotyp⁶¹. Att föreställningen om Orienten har varit ett produktivt bidrag till skapandet av väst går inte att ta miste på i denna diskussion. Detta genom att man hållit öst på avstånd som den främmande horisont väst behöver för att skapa sin egen normalitet.

Orientalism, en annan plats än Väst, en motsats, någonting som Foucault framhåller som relevant. Foucault menar att vårt samhälle karaktäriseras av olika *utestängningsprocedurer*.

---

⁵⁶ Andersen och Kaspersen 2003, s.398

⁵⁷ Foucault 1993, s.7ff

⁵⁸ Said 1978, s.64ff

⁵⁹ Ibid. s.63

⁶⁰ Ibid. s.69

⁶¹ Ekström och Gerholm 2006, s.12

Av dessa framhåller han både *förbudet* och *uppdelningen*, där uppdelningen är det som jag vill föra in i sammanhanget. Vad Foucault menar med uppdelningen är fördelningen av det ”sanna” och ”falska”, då det sanna aldrig hade funnits utan det falska och vice versa⁶². ”*Det är uppdelningen mellan det sanna och falska som rättfärdigar sanningen*”⁶³.

3.3.3 Fientlighet

För att lyckas åstadkomma lojalitet i stora grupper eller kollektiv menar Bauman att denna grupp måste förenas med fientlighet mot någon utgrupp. Ingruppens förakt eller fiendskap gentemot utgruppen försäkras ingruppens sammanhållning och lojalitet⁶⁴. Hitler skapade eller förstärkte judehatet inte så mycket för att bli av med judarna, utan istället för att stärka nazitysklands sammanhållning. På samma sätt är skolandan eller klassammanhållningen i skolan aldrig är så starkt som när det är dags för någon form av sportevent och ”fienden” uppenbarar sig.

Stier jämför vår rädsla för det okända med att vi kan vara rädda för diverse hjärnspöken. Vampyrer, troll, onda andar och spöken under sängen har alltid skrämt oss, även som vuxna. En fiende som man inte har under uppsikt blir mer skrämmande för oss än den fiende som vi känner och vet var vi har. Relationen mellan Vi och Dem genomsyras därför av oro, rädsla och misstänksamhet. Denna känsla är så starkt förankrad i oss att även bara förmodan om ett hot frambringar oroväckande känslor⁶⁵. Främlingen är obestämbar och svår att definiera vilket utgör ett hot mot den sociala ordningen⁶⁶. På så sätt blir främlingen till fiende, vilken uppfattas som både skrämmande och hotfull⁶⁷

---

⁶² Foucault 1993, s.7ff

⁶³ Ibid. s.15ff

⁶⁴ Bauman 1990, s. 47

⁶⁵ Stier 2004, s.126ff

⁶⁶ Johansson 1999, s.230

⁶⁷ Bauman 1990, s.50

4. Analys

4.1 Identitetsbegreppet

Den symboliska interaktionismen betonar att det är i interaktionen med den Andre som vår identitet skapas. Mead påpekar vår socialt skapade kapacitet att se oss själva som ett objekt men problematiserar inte bildningen av detta objekt ur de perspektiv som jag finner ytterst relevanta. *Vem är den Andre, och vem är jag i jämförelse med denna Andre?* Mead menar att vi objektivt kan skilja mellan oss själva och andra, men inte att denna urskiljning påverkas av en jämförelse, vilken jag menar i sin tur bidrar till den bild vi har av oss själva

I och Me är de två delar som enligt Mead utgör vårt Jag. Me är summan av hur andra uppfattar och tolkar Jaget, enligt Jagets egen uppfattning, och det är genom utvecklandet av Me, som individen erhåller förmågan att uppfatta sig själv som ett objekt. Men bilden av den Andre problematiserar inte Mead, och det är här som jag menar att han förlorar en stor del sin helhetsbild.

Mead tar inte upp identitetsskapandet i relation till hur vi ser på oss själva jämfört med Dem, vilket jag i högsta grad anser hör samman. Mead betonar istället att det är genom rollövertagandet som individen utvecklar sitt Jag. Rollövertagandet fungerar som jag tidigare beskrivit genom att individen övertar den Andres roll och ser på sig själv genom dennes ögon. Då jag föreställer mig processen ser jag också hur vi problematiserar den Andre, hur vi ser den Andre genom de måttstockar samhället har gett oss, och skapar våra identiteter i förhållande till den Andre. Då Mead ser vårt identitetsskapande som en process där vi utifrån den bild vi anser att den Andres har av oss utvecklar våra jag, vill jag även betona att vår identitet skapas utifrån ett problematiserande av den Andre. *Där jag med ett problematiserande syftar på hur vi jämför oss själva med den Andre och sätter vår identitet i relation till den Andre för att på så sätt kunna se och förstå oss själva.*

Här har Goffman lagt större vikt då han menar att vi har olika jag, vid olika sammanhang eller framträdanden, och att vi formar våra jag utifrån vem det är vi för tillfället är i interaktion med. Goffman övertar Meads idéer och för dem ett steg längre. Han påpekar hur vi som skådespelare strävar efter att forma den bild av oss själva som vi utåt visar så att andra ska tycka om den. Han problematiserat med andra ord att vi medvetet anpassar vårt beteende och vår handling i förhållande till den Andre. Genom detta tar jag för givet att Goffman i högre grad än Mead anger en större medvetenhet om den Andre. Det är genom denna intrycksprocess, genom vilken vi anpassar våra beteende, som Goffman menar att vi skapar våra Jag. För både Mead och Goffman är Jaget ständigt reflekterande och föränderligt. Dock anser de båda att den viktigaste förutsättningen för vårt identitetsskapande är att individen kan

se sig själv genom den Andres ögon, och inte hur vi ser på den Andre, vilket är det jag har för mening att framhäva som en minst lika viktig förutsättning.

Konflikt perspektivet och funktionalismen vilka jag också har använt som förklaringsmodeller över vårt identitetsskapande, är som jag tidigare nämnt till skillnad från den symboliska interaktionismen makroteorier och ser det centrala som samhälliga strukturer istället för interaktion och social handling. De ser individen ur ett mer ovanifrån perspektiv där individen är determinerad utifrån samhället. I Parsons identitetsskapande är konsensus och samstämmighet det centrala. Identitetsskapandet styrs av den internaliserade moral och etik som samhället framhåller. En person enligt funktionalismen, uttrycker inte sina behov, utan det är istället samhällets behov som måste fyllas för att skapa stabilitet. På så sätt ses individens identitet inte som något eget, utan snarare som olika sociala roller med olika syften att fylla samhällets behov. Delvis menar jag att fördomar erbjuder i en grupp ett gemensamt tänkande och en starkare sammanhållning, i vilket jag är enstämig med funktionalismen, men jag har svårt att acceptera funktionalismens framhållande av individens identitet som en funktion, till för att säkerställa samhällets behov av stabilitet och ordning. Visst är individen till viss del omringad av en social determinism. Men att säga att individen skulle vara en konstruktion, omringad av sociala diskurser och praktiker på det sätt som Foucault betonar det har jag svårt att acceptera. Då anser jag att Goffmans Jag, som vi själva i relation till den Andre formar erbjuder en mer rättvis bild.

Det som jag ändå finner ytterst relevant i konflikt perspektivet är att de sätter motsättningar och makt i centrum, och att de understryker vissa gruppers dominans över andra. Om att det sen är denna motsättning som skapar samhällets förändring vilket konflikt perspektivet i högsta grad betonar, betvivlar jag. Men i vårt identitetsskapande, är motsättningarna mycket relevanta menar jag. Utan motsättningen skulle det inte kunna finnas några negationer. Kärnan i vår identitet skapas genom att negationer utesluts skriver Bauman. *Om jag inte vet vem jag inte är, hur ska jag då kunna veta vem jag är?* Detta anser jag att även Goffman missar, ett problematiserande av den Andre. *Hur ska jag lära känna mig själv genom den Andres ögon, om jag inte känner den Andre?*

4.2 Fördomars roll i den process vi skapar våra identiteter

Vad jag i det tidigare avsnittet försökte framhäva är att vi ser oss själva i relation till andra, och utifrån det utvecklar våra identiteter. Vi hade inte kunnat utvecklas som individer utan interaktionen med andra, och inte heller utan den ständiga process då vi reflekterar över och avspeglar oss själva genom andra. Det är i denna process jag menar att fördomen kommer väl

till hands. Min betoning vid identitetsskapandet har legat på den jämförelse som jag anser tidigare teoretiker utelämnat, *ett problematiserande av den Andre*. På s.10 i uppsatsen förklarar jag utifrån ett symboliskt interaktionistiskt synsätt hur människor som fått sitt självförtroende sänkt av olika anledningar har en starkare tendens än andra att utveckla fördomar. Detta visar på att fördomar är av betydelse när det kommer till synen på oss själva, att vårt självförtroende har en nära koppling till våra fördomar.

4.2. 1 Tillskrivningen av fördomar är beroende av en maktskillnad

Elias skriver att den grupp med mest makt kan tillskriva sig själva egenskaper som bevisar att de är bättre och att de har ett mänskligt övertag som andra inte har. Denna tillskrivning av positiva egenskaper på sin ingrupp menar jag handlar lika mycket om att tillskriva personer i sin utgrupp med negativa egenskaper. Elias menar att tillskrivandet av fördomar är beroende av en maktskillnad, en figuration av minst två partner där kärnan i denna figuration utgörs av en *ojämn maktbalans*. Här menar jag att det inte nödvändigtvis behöver vara den grupp eller individ med mest makt som tillskriver övriga med negativa egenskaper. Det väsentliga är istället att det är utgruppen som karaktäriseras negativt.

I avsnittet om tidigare forskning i början av uppsatsen tar jag upp Torun Lindholm, forskare i psykologi som betonar vår mänskliga benägenhet att tillskriva minoritetsgrupper negativa egenskaper som lat, kriminell, opålitlig och så vidare. Denna benägenhet Lindholm syftar på i kombination med en ojämn maktbalans, vilket Lindholm utelämnar, betonar tillsammans den del av identitetsskapandet där jag anser fördomar används för att stärka vår identitet. Bauman säger att en grupps egenskaper kan variera i tid, rum och makt. Att olika grupper har olika mycket makt tenderar att avgöra hur gruppens självbild förändras. Makten avgör också förhållandet till andra grupper menar Bauman. Precis på samma sätt kan relationen mellan enskilda individer tendera att förändras beroende på individernas olika maktförhållande. Återigen vill jag här betona att det inte måste finnas just ett maktövertag för tillskrivandet av fördomar, utan det är den ojämna maktbalansen som är det väsentliga. Jag menar att grupper underlägsna i maktförhållandet har samma tendens samt kapacitet att tillskriva andra grupper med negativa fördomar..

Finns en motsättning mellan grupper eller mellan enskilda individer så finns det två motsatser där den ena utgör den andres negationer. Genom negationerna, att den Andre är vad du inte är, kommer det väl till hands att tillskriva den Andre negativa egenskaper, för det han är, är inte du. Foucault menar, i enighet med konflikt perspektivet, att vi bygger vår identitet

på negationer. De egenskaper de Andra har, har inte jag. Vi utgör eller skapar med andra ord varandras identiteter.

Stier menar att utgruppen inte bara utgör den imaginära motsats till en själv som ingruppen behöver för att stärka sin identitet, den bidrar också till sammanhållning och solidaritet inom ingruppen. Därför menar jag är fördomen inte enbart direkt bidrar till att stärka individens identitet, utan även indirekt genom att stärka sammanhållningen i en grupp, att stärka gruppidentiteten. Ens självförtroende bygger på två komponenter, ens självidentitet och ens gruppidentitet, på så sätt bidrar ett stärkande av gruppen också till ett stärkande av den egna identiteten.

Saids Orientalism avspeglar tydligt det som jag vill säga, då han menar att väst skapat bilden av orienten för att stärka den egna självbilden. Orienten är det annorlunda, vår motbild och motidé, det vi själva inte är. *Öst och väst avspeglar tydligt det maktförhållande som jag menar finns med i skapandet av bilden av oss själva och den Andre.* Genom att orienten har blivit vår motbild, bidrar den därigenom till definitionen av Europa. Said skriver att när vi utifrån den Andre bildar oss en bild av vår egen identitet, använder vi svenskar oss av olika stereotypbilder av människor från öst, t ex: böneutropare, magdansöser, terrorister och så vidare. Dessa stereotypa bilder blir ständigt negativt dekonstruerade och utnyttjade för att vi, vi västerlänningar, ska kunna skapa oss en så bra bild av oss själva som möjligt. I boken *Orienten i Sverige*, menar författarna att vi utnyttjar dessa bilder av de andra som ett ramverk utifrån vilket vi mäter oss själva. När Said skriver att detta fungerar åt andra hållet också menar han att människor i öst bildar sig en identitet utifrån den bild de har av oss.

5. Fördomar i praktiken, ”invandraren” och den typiska ”svensken”

5.1 En negativ och en positiv fördom

Ett exempel på en negativ fördom är när man på väg hem ensam sent en lördagskväll hellre väljer att åka hem i den taxi vars förare är av svensk härkomst, istället för att välja den taxibil med kanske lägre taxa och nyare bil, men vars taxichaufför har ett utländsk utseende.

Men hur kan detta stärka min identitet, vilket jag nu har påstått att fördomar gör? *En fördom är en negativ attityd gentemot en annan person, baserat på personens tillhörighet till en viss grupp. En fördom handlar om att döma någon före, utan grund i någon faktisk erfarenhet. En fördom bygger på en generalisering eller en överkategorisering.* Dessa definitioner kan sammanfattas i ett ord: *en föreställning*. Genom fördomarna bildar man sig en föreställning om en annan grupp eller individ. För att då återgå till taxichauffören, vars taxi jag väljer att inte åka hem i, enbart på grund av hans utseende. Här har jag bildat mig en negativ föreställning om chauffören som person, beroende på personens tillhörighet till en viss grupp. Hur jag har bildat mig denna föreställning kan ha flera olika orsaker. Jag kan t ex ha läst i tidningen eller sett på TV om ett våldtäcksförsök på en 19årig kvinna, mörk man med muslimsk bakgrund på skälig grund misstänkt. Eller så kan jag ha hört om en väns vän som blivit rånad på plånbok och mobiltelefon på väg hem från skolan av en mörk man med utländsk brytning. Exemplet kan göras många. Men det väsentliga är att hur många exempel jag än radar upp så har de ingenting att göra med min taxichaufför, som jag väljer att inte ta mig hem med, trots att hans taxibil kanske står mycket närmare parkerad än den jag väljer att åka hem i. Jag har skapat mig en uppfattning om en person, utan att tidigare ha varken sett eller pratat med honom. Jag dömer honom utan att ha några fakta överhuvudtaget. Men återigen, hur ska detta kunna stärka min identitet?

I föregående avsnitt talade jag om hur vi finner vår identitet genom negationer, motsättningar mellan grupper eller enskilda personer. Vilka egenskaper är det då jag har tillskrivit taxichauffören, mörk hud, annat språk, annan religion, annan kultur, med mera. Jag har klassificerat honom så att han tillhör min utgrupp. Denna utgrupp har jag tillskrivit, i vad jag menar är en omedveten process, så negativa egenskaper så att jag väljer att inte sätta mig i hans taxibil. Dessa egenskaper, blir de som utgör mina negationer över vad jag inte är. Alltså tjänar jag på att tillskriva honom negativa egenskaper, t ex lat, opålitlig, utbildad, och till och med att se honom mindre värd jämfört med mig själv. *Mannen jag inte känner, men ser genom fönstret på taxibilen har jag klassificerat som invandrare, tillhörande min utgrupp. Utgruppen är den grupp som enligt Bauman klassificeras som den grupp jag varken kan eller vill tillhöra, vilken utgör mina negationer. Jag har lagt en negativ attityd över en person*

baserat på personens tillhörighet till en viss grupp. Jag har dömt honom utan någon faktiskt erfarenhet, och denna bedömning vilar på en grund av generaliseringar och överkategorisering.

Ett annat exempel på fördomar vilket jag hoppas ska förtydliga ytterligare hur de hör ihop med vårt identitetsskapande, vilket jag har valt att ta upp, är de positiva fördomar man har om personer i ens egen ingrupp. Skillnaden mellan tillskrivandet av negativa fördomar gentemot sin utgrupp och positiva fördomar gentemot sin ingrupp, är enligt mig att vid de negativa fördomarna råder det en ojämn maktbalans, medan vi de positiva fördomarna råder en jämlik maktbalans.

Jag har valt att ta upp exemplet *"den typiske svensken"*. De flesta personer i Sverige har en bild av hur andra svenskar är. Precis som de flesta danskar har en bild av hur andra danskar är och så vidare. Jag citerar Stier när jag skriver att: *"Svenskar eller personer som uppfyller kraven på hur en svensk ser ut tillskrivs egenskaper som reserverad eller hög arbetsmoral"⁶⁸*. Naturligtvis är det inte så att alla svenskar är varken reserverade eller att de har hög arbetsmoral. Detta är alltså positiva fördomar som finns inom den egna gruppen. Att man refererar till den egna ingruppens fördomar gör man för att skapa sammanhållning, för att stärka ingruppen. Men också som jag ser det, för att betona skiljelinjen till utgruppen. När man refererar till den egna ingruppen sammanhållning, uttrycker man även utgruppens utanförskap, och man betonar även utgruppen som ens motbild. På så sätt genom att ge utgruppen en negativ bild, genom fördomen, bekräftas ingruppen som mer positiv. När Stier skriver i citatet på s.16 i min uppsats att vi identifierar oss genom en del grupper och motidentifierar oss genom andra, anser jag som sagt att vi identifierar oss genom vår ingrupp och motidentifierar oss genom vår utgrupp, vilket delvis grundar sig i att ingruppen anser sig vara mer homogen än vad den egentligen är, medan man anser utgruppen vara mer olika än vad den i verkligheten är. Detta menar jag leder till att man, för att följa upp mitt exempel om *"den typiske svensken"*, kan tillskriva sig själv och sin grupp med positiva egenskaper, vilka man tar för givet att andra inte har. Dessa positiva egenskaper, som reserverad och hög arbetsmoral, är då fördomar menar jag, eftersom de bygger på en felaktig grund, samt en generalisering och en överkategorisering. Fördomar lägger genom detta resonemang inte bara grunden för en nedvärderande syn på utgruppen, utan även en positivt stärkt bild av ingruppen.

---

⁶⁸ Stier 2004, s.115

6. Avslutande reflektioner

Mitt syfte med denna uppsats har varit att skapa en förståelse kring den valda frågeställningen: *Varför vi har fördomar, och hur påverkar fördomar individen i sitt identitetsskapande?* Vid utvärdering av det metodval jag gjort för att uppnå detta syfte, hade det kunnat förändras, då jag vid ett flertal tillfällen under uppsatsens gång funderat över om inte intervjuer hade varit mig till hjälp. Även om mitt syfte inte varit att utforma ett entydigt svar, utan snarare hålla en diskussion kring problematiken till min frågeställning kan jag i efterhand undra om inte intervjuer av människor tillhörande olika slags grupperingar hade skapat en bredare förståelse, än den jag enbart med hjälp av litteraturstudier genererat. Jag har också frågat mig själv om det inte hade varit enklare att rikta in mig på en enskild grupp av fördomar, t ex mäns fördomar mot kvinnor, eller fördomar gentemot invandrare. Men här anser jag mig ha gjort rätt val, då mitt syfte som sagt inte varit att skapa generellt stödda slutsatser, utan snarare skapa en förståelse till varför individer har fördomar. Mitt syfte anser jag mig följaktligen ha uppnått då jag genom teoridelen tagit upp flertalet förklaringar som jag i analysen både argumenterat för och emot, samt kommit med egna åsikter, och genom detta på många sätt styrkt in hypotes: Att individens fördomar, genom att se nedvärderande på en annan grupp, skapar en mer positiv bild av sin egen ingrupp eller självbild.

Alla teorier jag tagit upp har inte styrkt min hypotes, utan även till och med sagt emot den. I teoriavsnittet tog jag upp T., Adornos teori om den auktoritära personligheten, vilket jag anser bidrar till förklaringen varför det uppstår motsättningar mellan människor i olika kulturer, men säger ingenting om de sociala processer som jag menar är inblandade. Detta perspektiv säger därför emot hur jag menar att fördomar uppkommer ur en social process mellan enskilda individer eller grupper.

Konflikt perspektivet ser samhällets ekonomiska system som den avgörande faktorn för samhällets olika aspekter. På så sätt blir även fördomen ett resultat av det ekonomiska systemet. Kampen om begränsade resurser är för konfliktteoretikerna det väsentliga vid utvecklandet av fördomar, och genom det blir fördomen även ett redskap för utveckling. Även för funktionalismen är fördomar inte någonting negativt. Fördomar är en del av individers gemensamma värderingar och får därigenom en sammanhållande kraft, vilket i sin tur bidrar till ordning och stabilitet. Det är här jag håller med funktionalismen, fördomar är bidragande till gruppens enighet och gemensamma värderingar, och är därigenom gynnande för gruppens sammanhållning. Den symboliska interaktionismens sätt att se på fördomar är inte så positivt som de två övriga. För det interaktionistiska perspektivet handlar fördomar mer om den enskilda individens behov av att höja sitt självförtroende. Men när de mer ser individens

tendens att utveckla fördomar efter att deras självförtroende blivit sänkt av olika anledningar, ser jag istället individens eller gruppens tendens att i förväg utveckla fördomar för att stärka sin identitet och sammanhållning i en positiv riktning.

Dessa tre, eller fyra, förklaringar över vårt identitetsskapande samt till varför vi har fördomar har jag sedan utnyttjat för att utveckla min analys. I vilken jag förklarat hur jag anser att individen utvecklar sin identitet utifrån ett problematiserande av den Andre. För att lära känna sig själv måste man känna den Andre. Jag menar att beroende på hur man uppfattar den andre, är det bidragande till hur man skapar bilden av sig själv. I denna process menar jag att fördomen blir relevant, då den avgör sättet du uppfattar den Andre.

Genom det precis ovan beskrivna tankesätt, anser jag mig ha uppnått mitt syfte, då jag skapat en förklaring över varför individen har fördomar: för att stärka sin egen identitet. Min förklaring ligger vid att fördomen lägger en grund för hur du uppfattar den andre, vilket i sin tur bidrar till hur man uppfattar sig själv.

Andra tankesätt hade även kunnat utvecklas. Jag har insett att desto mer man läser angående ett ämne, ju fler frågor dyker upp. I avsnittet Tidigare forskning tar jag upp N., Akramis avhandling från 2005, i vilken han sammanbinder det social psykologiska synsättet över fördomar med det kognitiva, samt med de psykologiska traitteorierna. Det kognitiva synsättet, vilket har med minnet och varseblivning att göra, säger att fördomar uppstår ur individens försök att skapa mening och sammanhang i sin omvärld. Likaså säger Bauman att vi skapar fördomar utifrån vår vilja att kategorisera andra individer i fack, och fylla ut de tomma luckorna av kunskap vi har om dessa individer. Dessa tankar är motsägande mina, eftersom de anger att fördomar har ett syfte, vilket är att hjälpa individen förstå sin omvärld. Jag hade önskat att jag haft mer tid att utreda om dessa två olika förklaringar inte hade kunnat sammanfogas.

Jag anser att jag uppnått mitt syfte genom att ha skapat en förklaring över varför individen har fördomar, men inser att min förklaring enbart är en sida av myntet och jag hoppas vid senare tillfälle i livet få chansen att utreda hur övriga förklaringar är bidragande eller sammanbundna.

För att följa mitt resonemang om varför vi har fördomar vill jag avslutningsvis säga att för att minska eller bryta ner våra fördomar måste vi minska avståndet och öka kunskapen mellan oss själva och den Andre. Helt enkelt lära känna varandra, utan rädsla för det okända.

Referenser

- Akrami, N. **Prejudice: the interplay of personality, cognition and social psychology** (Avhandling) 2005, Stockholms universitet, psykologiska institutionen
- Allport, G., W. **The Nature of Prejudice** 1954, Addison-Wesley Publishing company, Inc: Cambridge, Massachusetts
- Andersen, H. och Kaspersen, L., B. **Klassisk och modern samhällsteori** 2003, Studentlitteratur: Lund
- Bauman, Z. och May, T., **Att tänka sociologiskt** 1990, Bokförlaget korpen: Göteborg
- Berg, L. **Människans födelse, en socialpsykologisk diskussion kring G. H. Mead och J. Piaget** 1976, Bokförlaget Korpen: Göteborg
- Ekström, S. och Gerholm L. (red) **Orienten i Sverige, samtida möten och gränssnitt** 2006, Författarna och Studentlitteratur: Danmark
- Elias, N., och Scotson, J. **Etablerade och outsiders** 1999, Arkiv: Lund
- Foucault, M. **Diskursens ordning** 1993, Brutus Östlings Bokförlag: Stockholm/Stehag
- Giddens, A. **Sociologi** (Tredje upplagan) 2003, Studentlitteratur: Lund
- Goffman, E. **Jaget och maskerna** 1998, Bokförlaget Prisma: Stockholm
- Holmberg, C. **Det kallas kärlek** 1993, Anamma förlag: Göteborg
- Holme, I., M. Och Solvang, B., K. **Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder** 1997, Studentlitteratur: Lund
- Johansson, T. **Socialpsykologi, moderna teorier och perspektiv** 1999, Studentlitteratur: Lund
- Layder, D. **Understanding Social Theory. ("Foucault and the Postmodern turn")** 1994, Sage: London
- Mead, G., H. **Mind, Self, & Society** 1934, the University of Chicago Press: Chicago
- Passer, M., W. och Smith, R., E. **Psychology, the science of mind and behaviour** (Tredje upplagan) 2004, McGraw Hill Companies: New York
- Rappe, E. Och Sahlin, E. **Jyllandsposten och islamfobin, en postkolonial studie om muslimer som "den Andra"** (magisteruppsats) 2006, Lunds Universitet: Statsvetenskapliga institutionen
- Ritzer, G. och Goodman, D., J. **Sociological theory** (sixth edition) 2004, McGraw Hill Companies: New York

Said, E. **Orientalism** 2004, Ordfront: Stockholm

Stier, J. **Kulturmöten, en introduktion till interkulturella studier** 2004, Studentlitteratur: Lund

Thurén, T. **Källkritik** 2005, Liber AB: Stockholm

Trost, J. och Levin, I. **Att förstå vardagen- med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv** 1996, Studentlitteratur: Lund

Internet:

- Brottsförebyggande rådet: www.bra.se/extra/pod/?action=pod
- www.livet.se/ord/kategori/F%C3%B6rdomar
- www.centrummotrasism.nu/
- National encyklopedin:
www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=135966&i_sect_id=135963&i_word=white